

9. Morrow K. Authentic texts and ESP. In S. Holden (ed.), *English for Specific Purposes / K. Morrow*. – London: Modern English Publications, 1977. – 117 p.

10. Morrow K. Principles of communicative methodology. In K. Johnson & K. Morrow (eds.), *Communication in the classroom / K. Morrow*. – Harlow: Longman, 1981. – 436 p.

11. Nunan D. Issues in second language acquisition research: Examining substance and procedure. In W. Ritchie & T. K. Bhatia (eds.), *Handbook of second language acquisition / D. Nunan*. – San Diego, CA: Academic Press, 1996. – 374 p.

12. Peacock M. The effect of authentic materials on the motivation of EFL learners / M. Peacock. – *ELT Journal*, 1997. – 156 p.

13. Richards J.C. & T.S.Rodgers. Approaches and methods in language teaching / J. C. Richards & T.S.Rodgers. – Cambridge: Cambridge University Press, 1986. – 345 p.

14. Stuart G. & Nocon H. Second culture acquisition: Ethnography in the foreign language Classroom / G. Stuart & H. Nocon. – New York. The Modern Language Journal Press, 1996. – 449 p.

15. Sweet H. *The practical study of language / H. Sweet*. – London: Oxford University Press, 1899. – 523 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

АНТОНІВСЬКА Марина Олександрівна – викладач кафедри іноземної філології Київського національного університету культури і мистецтв.

Наукові інтереси: методика викладання англійської мови у ЗВО, новітні парадигми в процесі викладання англійської мови у вищій школі, інтеркультурна комунікація, перекладознавчий аспект.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ANTONIVSKA Maryna Oleksandrivna – Teacher of Foreign Philology Department, Kyiv National University of Culture and Arts.

Circle of scientific interests: English teaching methodology in higher educational establishments, the latest paradigms in English teaching, intercultural communication, translation aspect.

Стаття надійшла до редакції 22. 01. 2019 р.

Рецензент – д.п.н. професор Шандрук С. І.

УДК 373.31:811.11

ЗАХАРОВА Ірина Олександрівна – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: irusichka.zakharova@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВЧИТЕЛІВ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЛЬЩІ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах реформування сучасної вітчизняної освіти професійна компетенція учителя іноземної мови, зокрема англійської, набуває основоположного значення, що обумовлено глобалізацією освітнього процесу, інтеграцією особистості у світовий соціокультурний простір, а також функціональними особливостями предмета «іноземна мова». Його вивчення допомагає особі реалізувати важливі соціальні функції: комунікативну, інформаційну, освітню, культурологічну, гуманітарну.

Слід зауважити, що поняття професійної компетенції є актуальним не лише для вітчизняної вищої освіти, а й для країн Європейського Союзу. Як зауважує Агнешка Шпліт, сьогодні у європейському суспільстві часто недооцінюється роль освіти і професійної підготовки вчителя іноземної мови. Вважається, що необхідно лише вільно володіти певною мовою, щоб навчати інших. Про це свідчить, наприклад, непоодинокі випадки, коли посади учителів у мовних школах обіймають носії мови, які не мають

педагогічної освіти. Складається враження, що лише досконале знання мови уже дає можливість входити до класу і викладати [1, с. 237].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання професійної підготовки вчителів стало предметом дослідження таких науковців, як В. Адольф, О. Бігич, Т. Браже, А. Вербицький, Н. Гальскова, Н. Гез, Ю. Гудима, С. Захарова, І. Зязюн, М. Кабардов, І. Котов, В. Кричевський, Н. Кузьміна, Л. Куліш, А. Маркова, О. Міщенко, Н. Москальова, В. Радул, Г. Саранцев, В. Сластьонін, С. Спирін та інших.

Відповідно до тлумачного словника української мови, компетенція означає «добра обізнаність з чим-небудь» [2, с. 250]. За С. І. Ожеговим, компетентність – коло питань, на яких особа добре знається [3, с. 256].

Разом з тим, професійна компетентність, будучи провідною категорією педагогічної теорії і практики, не має однозначного тлумачення. Так, О. Ніколаєв розглядає її як ступінь кваліфікації педагога, яка дозволяє успішно вирішувати поставлені перед ним

завдання [4, с. 411]. В. Синенко зауважує, професійна компетентність вчителя є високим рівнем його психолого-педагогічних і науково-предметних знань і умінь у поєднанні з відповідним культурно-моральним образом, що забезпечує на практиці соціально затребувану підготовку підростаючого покоління до життя [5]. О. Діордіященко визначає професійну компетентність учителя як інтегральне утворення особистості, яке включає сукупність соціального, полікультурного, аутопсихологічного, когнітивно-технологічного та персонального компонентів, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності з урахуванням специфіки предмета, що викладається [6, с. 292]. Не вдаючись до аналізу наведених дефініцій, зауважимо, що основним системним є розуміння його як інтегративної професійної якості, що визначається рівнем знань та способом володіння різними видами компетенцій, які дозволяють учителеві виконувати свої функції.

Метою статті є короткий аналіз компетенцій вчителів іноземної мови, встановлених законодавчо у системі вищої освіти Польщі.

Виклад основного матеріалу. Що стосується професійної підготовки вчителів англійської мови у Польщі, то вона багато в чому визначається процесами, пов'язаними зі вступом держави до Європейського Союзу, та обумовлюється необхідністю зміни традиційних підходів до неї. Мовна освіта в Європейському Союзі означає не лише вивчення другої мови, але, насамперед, розвиток комунікативних навичок у контексті мультикультуралізму.

На сьогодні стандарти оцінки компетенцій вчителів іноземних мов засновані на таких компонентах: методологічно-педагогічному, лінгвістичному, літературознавчому [7, с. 163]. Як уже зазначалося, дуже часто на перший план виступає лінгвістичний аспект і насамперед добре знання мови. Однак, зрозуміло, що високий рівень володіння мовою не є гарантом того, що вчитель зможе передати свої знання учням і навчити їх мові, яку знає сам. Тому сучасні концепції навчання акцентують на дуалістичному характері компетенції вчителя, а саме: на поєднанні високого рівня мовної компетентності з володінням високими професійними навичками – знаннями та вміннями застосування ефективних методів та методик навчання [1, с. 238].

Зміст та структура формування компетентності вчителя англійської мови у Польщі як системного утворення визначається багатьма як внутрішніми, та і міжнародними

документами, серед яких слід назвати Розпорядження міністра науки і вищої освіти від 17 січня 2012 року щодо стандартів навчання, спрямованого на підготовку вчителів, збірник «Викладання англійської мови носіям інших мов» (Teachers of English to Speakers of Other Languages TESOL), «Європейський профіль з мовної освіти вчителя (рекомендації)», «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (CEFR – Common European Framework of Reference: Learning, Teaching and Assessment).

Так, Розпорядження визначає загальні та спеціальні компетенції випускника – майбутнього вчителя. Зокрема, після закінчення навчання за професією вчителя випускник:

1) має знання з психології та педагогіки, що дозволяють зрозуміти процеси розвитку, соціалізації, виховання і навчання;

2) володіє знаннями з дидактики та спеціальної методики педагогічної діяльності, заснованої на досвіді її практичного використання;

3) має навички та компетенції, необхідні для комплексної реалізації дидактичних, виховних та наглядних завдань школи, включаючи самопідготовку та адаптацію навчального плану до потреб і можливостей студентів;

4) демонструє здатність навчатися і вдосконалювати свою педагогічну майстерність з використанням сучасних засобів і методів пошуку, організації та обробки інформації та матеріалів;

5) майстерно спілкується з використанням різних прийомів, як з особами, які є суб'єктами педагогічної діяльності, так і з іншими людьми, які беруть участь у навчально-виховному процесі, а також спеціалістами, що підтримують цей процес;

6) характеризується етичною чутливістю, емпатією, відкритістю, рефлексивністю та почуттям відповідальності;

7) практично готовий до виконання професійних завдань (викладання, виховання та наглядних), обумовленими роллю вчителя.

Спеціальні результати навчання для вчителів іноземної мови полягають у набутті мовних навичок в галузі іноземної мови, за якою навчається, відповідно до вимог, встановлених для рівня С1 Європейської системи опису мовної підготовки в галузі іноземної мови, відповідно до встановлених вимог для конкретної сфери та рівня освіти в Національних рамках кваліфікацій вищої освіти [8].

Окрім того, «Європейський профіль з мовної освіти вчителя (рекомендації)»,

розроблений Європейською Комісією, який є свого роду базовим, визначає 40 специфічних компетенцій, об'єднаних у чотири розділи: 1. Структура: характеристики навчального процесу та отримання педагогічних знань. 2. Знання та розуміння основних питань у таких сферах: загальні знання в галузі мовних навичок, знання мови та теорії навчання, знання допоміжних технологій (комп'ютери, Інтернет), теорія викладання, дидактичне програмування, оцінювання. 3. Стратегії та вміння: вміння застосовувати методичні знання тощо. 4. Цінності: міжкультурні відносини, навички співпраці тощо, які вчителі повинні вміти розвивати у студентів [1, с. 238].

Метою Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (CEFR – Common European Framework of Reference: Learning, Teaching and Assessment) є створення інструменту, що дозволяє схарактеризувати кваліфікацію та професійні компетенції вчителя іноземної мови в контексті сучасних систем навчання, оцінки та кваліфікації. На їх основі розроблено профіль професійних компетенцій вчителя іноземної мови, який містить такі категорії, як: освіта і кваліфікація; головні навчальні компетенції; загальні компетенції; професіоналізм. При цьому, до загальних компетенцій цей документ відносить міжкультурну компетенцію; розуміння мови; використання різних медійних засобів; основні навчальні компетенції становлять: методологія: знання та навички; оцінювання; планування уроків та курсів; взаємодія, управління та моніторинг [9, с. 23].

Окрім того, цей документ характеризує етапи професійного розвитку вчителів іноземної мови та визначає показники для всіх етапів та всіх визначених категорій. Так, професійний розвиток за кожною компетенцією поділяється на три фази, кожна з яких визначає рівень сформованості певної компетенції. Наприклад, фази формування такої компетенції, як використання різних медійних засобів передбачають такі уміння: I фаза – 1.1. може підготувати картку праці в Word + знайти матеріали для навчання в Інтернеті; 1.2. може розробити урок на підставі вибраних текстів, малюнків, графіки, а також систематизувати електронні матеріали у папках; II фаза – 2.1. може використати стандартне програмне забезпечення Windows / Mac + використати медійне обладнання, зокрема мультимедійний проектор; 2.2. може організувати і контролювати роботу слухачів онлайн + користуватися програмним забезпеченням для фото, файлів, DVD та аудіо; III фаза – 3.1 може редагувати і адаптувати звукові файли звук і відео + показати як

використати нове програмне забезпечення, апаратне забезпечення (наприклад, мультимедійна дошка); 3.2. може розробляти модулі в межах «blended learning» + поєднувати традиційне навчання з викладанням через медійні засоби (наприклад, в системі Moodle).

На дуалістичному характері компетенції вчителя акцентують положення збірника «Викладання англійської мови носіям інших мов» (Teachers of English to Speakers of Other Languages – TESOL), відповідно до якого навчання вчителів англійської мови вимагає професіоналізму та спеціальної підготовки. Як основні елементи курсу для вчителів іноземних мов в цьому документі перераховані: лінгвістика, прикладна лінгвістика, дослідження з вивчення мови, соціолінгвістика, дидактика та методика викладання, знання літератури, створення навчальних програм і посібників, оцінювання та міжкультурна комунікація.

Отже, викладене дає можливість стверджувати, що наведені нормативні акти визначають широкий спектр компетенцій вчителя англійської мови, які можна поділити на:

компетенції предметні, зокрема лінгвістичні, що полягають у поглибленому опануванні і розумінні матеріалу, набутті знань, які є змістом вивчення в межах предмета «англійська мова». Формування лінгвістичної компетентності включає наступні суб-компетенції: лексичні, граматичні, семантичні, фонологічні, орфографічні, орфоепічні, а також соціолінгвістичні;

комунікативні компетенції, пов'язані з мовними компетенціями. Їхня сфера охоплює знання про процеси спілкування, а отже, можливість надсилати та отримувати повідомлення як вербальні, так і невербальні;

психолого-педагогічні компетенції, що полягають у набутті знань з вікової психології та педагогіки, зокрема й спеціальних щодо різних властивостей учнів різних вікових груп, а також ґрунтовних знань з педагогіки та психології процесу навчання та засвоєння знань;

прагматична компетентність, яка є компетенцією практичною щодо планування, організації, контролю та оцінки процесу навчання;

компетенція дидактично-методична – охоплює сферу знань про принципи та способи здійснення навчального процесу. Вони пов'язані з попередньою компетенцією, зокрема з такими питаннями, як: планування, організація, визначення цілей, добір матеріалів та методів навчання, мотивація, контроль,

оцінка, консультування;

інформаційно-медійна компетенція, що полягає в ефективному використанні сучасних джерел інформації;

міжкультурна компетенція виражає здатність вчителя до розширення процесу навчання іноземній мові до міжкультурного виміру, що дозволяє усвідомити різницю культур [10, с. 85–90].

Окрім того, до найважливіших компетенцій з погляду впливу на розвиток людини як на соціальну істоту належать виховна компетенція та пов'язані з нею моральні компетенції вчителя. Вони являють собою особливості та соціальні навички, які дозволяють учителю здійснювати процес навчання в дусі свободи і на принципах демократії. Виховання повинно служити формуванню толерантності, відповідальності за власні дії тощо.

Останнім часом у науковій літературі виокремлюють креативні компетенції, що характеризуються інноваційними та нестандартними діями, пов'язаними зі здібностями адаптації, мобільності та гнучкості. Вчитель уміє обґрунтувати переваги діяльності щодо стимулювання процесів розвитку учнів (розвиток інтересів, навичок навчання); стимулювати творчість та самостійне мислення під час навчального процесу; використовувати методи дослідження під час розгляду педагогічних явищ; критично мислити і стимулювати розвиток такого типу мислення у учнів; використовувати творчі методи вирішення проблем.

Слід зауважити, що професійна підготовка учителів англійської мови в кожній європейській країні обумовлена відповідними стандартами освіти. Однак, прийняття спільних документів, що закріплюють вимоги до підготовки майбутніх учителів, свідчать про загальнонаціональні тенденції, що відбуваються в усіх європейських країнах. Запровадження єдиних вимог до рівня мовної підготовки, єдиних педагогічних програм спрямоване на вдосконалення професійної підготовки вчителів англійської мови на рівні європейських стандартів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. З огляду на викладене, слід акцентувати, що підготовка вчителів англійської мови у вітчизняних вищих навчальних закладах далека від вимог європейської мовної освіти. Про це свідчить, наприклад, неузгодженість змісту навчальних програм, підручників та посібників з вимогами Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти; відсутність вимог щодо рівня володіння мовою у випускників вишів за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр»

та «магістр» тощо. Усе це ускладнює процес інтеграції майбутніх фахівців випускників вищих навчальних закладів України в європейський освітній мовний простір. У зв'язку із цим доцільно було б узгодити зміст навчальних програм, підручників з положеннями міжнародних документів, що визначають вимоги до підготовки вчителів англійської мови, зокрема з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, що сприятиме формуванню професійних компетенцій майбутніх фахівців на рівні провідних європейських країн.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Agnieszka Szplit. Kompetencje nauczycieli języków obcych w Polsce i Europie. Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19, 2010. – S. 237–248.
2. Словник української мови в 11 томах. Т.4, 1973.
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка / под ред. Н. Ю. Шведовой. М., 1982. – 816 с.
4. Ніколаєв О. М. Компетентність та компетенція у сучасній педагогіці як педагогічні категорії. Проблеми сучасної психології. – 2012. – Випуск 15. – 411 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К., 2004. – 112 с.
6. Діордіященко О. Формування професійної компетентності вчителя іноземних мов на сучасному етапі. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. 2010. Вип. 89(2). С. 290-294. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89\(2\)_72](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89(2)_72).
7. Cullen R., 1994, Incorporating language improvement in teacher training programmes, «ELT Journal», v. 48, n. 2.
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli. Dz. U. Nr 207, poz. 2110.
9. Elżbieta Jarosz Profil zawodowy nauczyciela języków obcych w Europie. Komisja ds. Certyfikacji EAQUALS Instytut Języka Angielskiego Gama College. Polska Rama Kwalifikacji – zmiana dla edukacji i rynku pracy. Warszawa 27.10.2015 r. 32 s. http://www.kwalifikacje.edu.pl/download/konferencje/wawa2015/Profil_zawodowy_nauczyciela.pdf
10. Anna Jaroszevska, Analiza kompetencji nauczycieli języków obcych w kontekście nauczania w różnych grupach wiekowych. Nauczyciel języków obcych dziś i jutro. Poznań – Kalisz 2009, ss. 526.

REFERENCES

1. Agnieszka Szplit. (2010). Kompetencje nauczycieli języków obcych w Polsce i Europie. Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19.
2. *Slovník ukrajinskoyi movy v 11 tomach.* (1973). [Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes]. Vol. 4.

3. Ozhegov, S. I. (1982). *Slovar russkogo yazyika* / pod red. N. Yu. Shvedovoy [Dictionary of the Russian Language, ed. N. Yu. Shvedova.], Moscow.

4. Nikolayev, O. M. (2012). *Kompetentnist ta kompetenciya u suchasni pedahohici iak pedahohichni katehoriyi. Problemy suchasnoi psykholohii*. [The expertise and competence in modern pedagogy as a pedagogical category. Problems of modern psychology.]. Issue 15.

5. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektivy: Biblioteka z osvinoi polityky* (2004). [The Competence Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives: Library on Educational Policy]. Kyiv.

6. Diordiyashhenko, O. (2010). *Formuvannya profesiinoi kompetentnosti vchytelia inozemnykh mov na suchasnomu etapi*. [Formation of professional competence of the teacher of foreign languages at the present stage]. Kirovohrad.

7. Cullen, R., (1994). Incorporating language improvement in teacher training programmes, «ELT Journal», v. 48.

8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli. Dz. U. Nr 207, poz. 2110.

9. Elżbieta Jarosz Profil zawodowy nauczyciela języków obcych w Europie. Komisja ds. Certyfikacji EAQUALS Instytut Języka Angielskiego Gama College. Polska Rama Kwalifikacji – zmiana dla

edukacji i rynku pracy. Warszawa 27.10.2015 r. 32 s. http://www.kwalifikacje.edu.pl/download/konferencje/wawa2015/Profil_zawodowy_nauczyciela.pdf

10. Anna Jaroszevska, Analiza kompetencji nauczycieli języków obcych w kontekście nauczania w różnych grupach wiekowych. Nauczyciel języków obcych dziś i jutro. Poznań – Kalisz 2009.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗАХАРОВА Ірина Олександрівна – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови в Польщі та Україні

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZAKHAROVA Iryna Oleksandrivna – Postgraduate Student at the Department of Pedagogic and Educational Management Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University

Scientific interests: Professional training of future foreign languages teachers in Poland and Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 22. 01. 2019 р.

Рецензент – д.п.н. професор Савченко Н. С.

УДК 37.03

КІР'ЯНОВА Олена Василівна –

старший викладач кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова
e-mail: olena.kiryanova@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІННІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Ціннісний підхід до навчання й виховання у вищій школі має на меті допомогти особистостям здобувачів освіти вирішувати проблеми в процесі отримання життєвого досвіду. У цьому контексті провідну роль відіграє й педагогічна культура викладача як соціокультурний феномен.

Вища школа сприяє розвитку педагогічної культури викладачів як соціокультурного феномену. Члени науково-педагогічних колективів покликані не лише навчати, а й допомагати студентам вирішувати життєві проблеми. Саме цій меті слугує ціннісний підхід до навчання й виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аксіопедагогічні аспекти формування особистості майбутніх фахівців і педагогів усебічно розглядаються в науковому доробку Ю. В. Пелеха. На соціально-психологічних аспектах якості освіти

акцентують увагу В. В. Вербець, С. А. Литвиненко, А. В. Лякішева. Психолого-педагогічні підходи індивідуалізації й диференціації навчання, зокрема в професійній підготовці, досліджує Н. П. Дічек. У світлі існуючих досліджень і з огляду на реалії педагогічної практики у вищій школі необхідне цілісне теоретико-методологічне обґрунтування, системне вивчення особливостей ціннісних орієнтацій усіх учасників навчально-виховного процесу, розробка комплексної методики формування ціннісної культури майбутніх фахівців різного профілю в процесі навчання.

Мета статті – визначення ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців у процесі навчання й теоретичне обґрунтування педагогічного підходу до їхнього формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна педагогіка вищої школи гостро потребує змін у контексті переходу держави на модель інноваційного розвитку.